

REFERENCES

- Horobets, 2000* – Horobets Iu. I. Problemy orhanizatsii naukovo-innovatsiinoi diialnosti studentiv / Iu. I. Horobets, S. M. Porev // Nauka i suchasnist : zbirnyk nauk. prats NPU im. M. P. Drahomanova. – K., Lohos, 2000. - Vypusk 1. - Ch.1. - S 3-9.
- Zakon Ukrainy..., 2014* – Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu». Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), 2014, № 37-38. - 2004.
- Polozhennia..., 2007* – Polozhennia pro mahistraturu NTUU «KPI» / Uklad. V. P. Holovenkin. Za reh. red. Iu. I. Yakymenka – K. : VPK «Politekhnika», 2007. – 36 s.
- Porev, 2012* – Porev S. M. Universytet i nauka. Epistemolohiia, metodolohiia i pedahohika vyrobnytstv znan / S. M. Porev. – Kyiv, Khimdzhest, 2012. – 384 s.
- Edmunds, 2008* – Edmunds M. Review of the Student Learning Experience in Physics. Higher Education Academy Physical Sciences Centre, 2008. – 88p.
- Etzkowitz, 2003* – Etzkowitz H. Research groups as ‘quasi-firms’: the invention of the entrepreneurial university / H. Etzkowitz // Research Policy. – 2003. – 32. – P. 109–121.
- Etzkowitz, 2003* – Etzkowitz H. Research groups as ‘quasi-firms’: the invention of the entrepreneurial university/H.Etzkowitz//Research Policy. – 2003. – 32. – P. 109–121.
- Etzkowitz, 2005* – Etzkowitz H. The Rise of the Entrepreneurial University / H. Etzkowitz // International journal of contemporary sociology – 2005. - 42 (1). – P. 28-43.
- Sharma, 2009* – Sharma M. D., Swan G., Mills D., Pollard J., Mendez A., O’Byrne J. Physics learning and teaching in Australian Universities. CAL-laborate International, V.17, Issue 1, Nov. 2009. – P. 26-40.

Надійшла до друку 24.02.2015 року

УДК 37.062.3

Наталія Ржевська

**ІНТЕГРАЦІЯ АБО ІНКЛЮЗІЯ: МОДЕЛЬ ПОБУДОВИ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ З
ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ**

Предметом дослідження виступають теоретичні основи інтеграційних та інклюзивних підходів до організації освітнього процесу для осіб з особливими потребами.

Метою дослідження є аналіз інтеграційних та інклюзивних підходів до організації освітнього процесу, визначення відмінностей у вищезазначених підходах, дослідження оптимальної інституційної структури щодо організації освітнього процесу у вищих навчальних закладах, що охоплює весь контингент здобувачів вищої освіти.

Методологія. Теоретичною базою дослідження є інформація, отримана з таких джерел, як наукові статті з цієї тематики та офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. У статті використаний метод компаративного аналізу.

Результати роботи. Розглянуто теоретичні основи інтеграційних та інклюзивних підходів до організації освітнього процесу для осіб з особливими потребами. Запропонований термін «полібар’єрність» у процесі набуття компетентностей здобувачами вищої освіти. Акцентовано увагу на індивідуалізації освітнього процесу для всіх здобувачів без виокремлення осіб з особливими потребами як соціальної меншості, запропонована організаційна структура відділу по організації освітнього процесу у вищих навчальних закладах.

Галузь застосування результатів. Запропонована в статті організаційна структура відділу з організації освітнього процесу може бути використана у навчальних закладах України.

Висновки. Ефективний процес соціалізації осіб з особливими потребами є невід’ємною складовою підготовки висококваліфікованого конкурентостроможного фахівця. Якісно організований освітній процес у вищому навчальному закладі є передумовою для успішної соціалізації. У цьому контексті важливого значення набуває якісно сформований відділ з організації освітнього процесу. Запропонована структура відділу побудована на введеному принципі «полібар’єрності» у процесі сприйняття та засвоєнні інформації. Адже цей принцип якнайкраще характеризує труднощі в освітньому процесі, пов’язані з набуттям

компетентностей. Бар'єри у сприйнятті та засвоєнні навчальної інформації не завжди пов'язані із фізичними (психічними) розумовими вадами. Підвищена збудливість, стрес, нервові напруження, емоційне знесилення, недостатня візуалізація навчальної інформація тощо є бар'єрами для ефективного сприйняття, засвоєння інформації, набуття загальних та фахових компетентностей.

З метою індивідуалізації навчання кожної особи запропонована структура відділу з організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі як ланка, що забезпечує освітній процес від початку навчання до координації працевлаштування.

Ключові слова: вища освіта, особи з особливими потребами, інтеграція, інклюзія, «полібар'єрність», відділ з організації освітнього процесу, компетентності

Предметом исследования выступают теоретические основы интеграционных и инклюзивных подходов к организации образовательного процесса для лиц с особыми потребностями.

Целью исследования является анализ интеграционных и инклюзивных подходов к организации образовательного процесса, определение различия в вышеупомянутых подходах, исследования оптимальной институциональной структуры организации образовательного процесса в высших учебных заведениях, которая охватывает весь контингент соискателей высшего образования.

Методология. Теоретической базой исследования является информация, полученная из таких источников, как научные статьи по этой тематике и официальный сайт Министерства образования и науки Украины. В статье использован метод компаративного анализа.

Результаты работы. Рассмотрены теоретические основы интеграционных и инклюзивных подходов к организации образовательного процесса для лиц с особыми потребностями. Предложен термин «полибарьерность» в процессе приобретения соискателями высшего образования компетентностей. Акцентировано внимание на индивидуализации образовательного процесса для всех соискателей высшего образования без выделения лиц с особыми потребностями как социального меньшинства, предложена организационная структура отдела по организации образовательного процесса в высшем учебном заведении.

Область применения результатов. Предложенная в статье организационная структура отдела по организации образовательного процесса может быть использована в учебных заведениях Украины.

Выводы. Эффективный процесс социализации лиц с особыми потребностями является неотъемлемой частью подготовки высококвалифицированного конкурентоспособного специалиста. Качественно организованный образовательный процесс в вузе является предпосылкой для успешной социализации. В этом контексте важное значение приобретает качественно сформированный отдел по организации образовательного процесса. Предложенная структура отдела построена на введенном принципе «полибарьерности» в процессе восприятия и усвоения информации. Ведь этот принцип как нельзя лучше характеризует трудности в образовательном процессе, связанные с приобретением компетентностей. Барьеры в восприятии и усвоении учебной информации не всегда связаны с физическими / психическими / умственными недостатками. Повышенная возбудимость, стресс, нервное напряжение, упадок сил, недостаточная визуализация учебной информация и т.п. являются барьерами в эффективном восприятии и усвоении информации.

С целью индивидуализации обучения каждого человека предложена структура отдела по организации образовательного процесса в вузе как звено, обеспечивающее образовательный процесс от начала обучения до координации трудоустройства.

Ключевые слова: высшее образование, лица с особыми потребностями, интеграция, инклюзия, «полибарьерность», отдел по организации образовательного процесса, компетентности.

The subjects of research are theoretical foundations of integration and inclusive approaches of educational process for persons with special needs.

The aim of the study is to analyze the integration and inclusive approaches of the educational process, determining differences in the above approaches, the study of optimal institutional structure of

educational process in higher education establishment, that covering the whole contingent of competitors of higher education.

Methodology. The theoretical basis of the study are information of sources such as scientific articles on the subject and the website of the Ministry of Education and Science of Ukraine. The method of comparative analysis has been used in the article.

The results. The theoretical bases of integration and inclusive approaches of educational process for persons with special needs. The term «poli barrier» in the process of acquiring of competencies of applicants of higher education have been proposed. Attention is given to the individualization of the educational process for all applicants of higher education without isolation the persons with special needs as a social minority, proposed the organizational structure of the department for organization of educational process in high education establishments.

Sphere of application results. The proposed article in the organizational structure of the department to the educational process can be used in various educational institutions of Ukraine ownership.

Conclusions. Effective socialization process of persons with special needs is an integral part of highly competitive specialist. Qualitatively organized educational process in higher education establishments is a prerequisite for the successful socialization. In this context, efficiently formed department of educational process is important. Proposed structure of the Department is based on the principle of «poli barrier» in the perception and assimilation of information. Indeed, this principle the best describes the difficulties in education related to the acquisition of competences. Barriers in perception and learning information is not always associated with physical / mental / intellectual disabilities. Irritability, stress, tension, emotional exhaustion, shortage of visualization of educational information, etc. are barriers to effective perception and assimilation of education information.

For the purpose of the individualization the study of each person was proposed the structure of the department of the educational process – organization in high school as a link that provides educational learning process from start to coordinate the employment.

Keywords: higher education, people with special needs, integration, inclusion, «poli barrier», Department of the organization of educational process, competence

Постановка проблеми. Глобальні тенденції розвитку сучасної вищої школи позначені збільшенням автономії вищих навчальних закладів – як у визначенні змісту освіти, так і в управлінні діяльністю університету в цілому. Згідно з цим, вищий навчальний заклад розглядається як суб'єкт освітньої діяльності з власним корпоративним духом, традиціями, засобами поєднання освіти, науки та інновацій.

У такому синтезі академічні інституції мають оцінюватися в суспільстві як альма-матер, яка забезпечить подальше самовизначення випускника, а не буде символом престижу. Єдиним критерієм високого авторитету має слугувати якість освіти, практичне та ефективне впровадження досліджень та інновацій.

Гуманізація вищої освіти є основою для подолання особами з особливими потребами кризи довіри до академічних інституцій.

В Україні процеси гуманізації ще не завершені, тому на осіб з особливими потребами орієнтуються, як на соціальну меншість, а не перспективних конкурентоспроможних фахівців.

Вища освіта для людей з особливими потребами є умовою повноцінного життя. Здобуття загальних та фахових компетентностей як результат формального навчання має вирішувати одночасно декілька завдань: сприяти одужанню або здійснювати рецесивний вплив на недуг,

стабілізувати психіко-емоційного стан, сприяти соціалізації особи з особливими потребами, забезпечити набуття актуальних компетентностей у сфері майбутньої професійної діяльності.

Згідно із Законом України «Про вищу освіту» основною метою діяльності вищого навчального закладу є «підготовка конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях» [Закон України, 2014].

В умовах сьогодення виникає питання, чи зможе людина з особливими потребами бути конкурентоспроможною в галузі наук, на ринку праці в Україні в умовах європейської інтеграції?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Увага багатьох дослідників була зосереджена переважно на вивченні доступності вищої освіти для інвалідів (О. Ярська-Смірнова, П. Романов та ін.), використання дистанційного навчання у професійній підготовці людей із особливими потребами (С. Андрійчук, К. Ощепкова, Д. Шевченко), навчальних програм для людей з функціональними обмеженнями та особливостей позааудиторної роботи з ними (О. Горошко, З. Матвієнко, А. Якимчук та ін.). Суттєвим внеском у дослідження аспектів інтеграції осіб з особливими потребами у суспільство через отримання ними якісної вищої освіти стала колективна монографія «Особа з функціональними обмеженнями в колі проблем: здоров'я – навчання – працевлаштування». М. Зубрицька в аналізі в рамках українсько-канадського проекту «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» здійснила загальний аналіз законодавчого забезпечення прав осіб з особливими потребами в системі вищої освіти, окреслила основні завдання ВНЗ для впровадження інклюзивної освіти, основні напрями вдосконалення освіти і фахової підготовки осіб з особливими потребами у вищій освіті.

Однак дослідники розглядають осіб з особливими потребами, як відмінних від інших учасників освітнього процесу в розрізі їх вад, які потребують спеціалізованих умов отримання якісної вищої освіти. У цій статті зроблена спроба розглянути всіх здобувачів вищої освіти як «особливих» у сприйнятті та засвоєнні навчальної інформації.

Метою написання статті є аналіз інтеграційних та інклюзивних підходів до організації освітнього процесу; запровадження: поняття «полібар'єрність» у процесі набуття компетентностей, авторської моделі побудови відділу для організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. В інноваційному розвитку smart-технологій, дистанційної освіти, міжнародних освітніх онлайн-курсів важливим питанням є запровадження ефективних форм підготовки

фахівців з вищою освітою, яка є якісною та буде викликати довіру в європейському просторі.

У сучасній освітній політиці США та Європи отримали розвиток декілька підходів щодо організації освітньої діяльності: розширення доступу до освіти (*widening participation*), мейнстрімінг (*mainstreaming*), інтеграція (*integration*), інклюзія (*inclusion*) [Онопченко, 2014].

В освітньому просторі поняття «інтеграція» та «інклюзія» демонструють два зовсім різні підходи до організації освітньої діяльності шляхом визначення місця та ролі здобувачів вищої освіти.

Інтеграція (лат. *Integration* – відновлення) передбачає успішну соціалізацію. Для здобувача вищої освіти це означає, що недуг не чинить дискомфорту при набутті знань, виробленні професійних навичок та формуванні суджень. У сфері освіти це означає певний алгоритм дій, спрямованих на введення осіб з особливими потребами в освітній простір таким чином: здобувач вищої освіти пристосовується до вимог вищої школи.

Інклюзія (від лат. *Inclusio* – уключення) вимагає не тільки подолання й усунення дефекту, а співпрацю соціуму й індивіда в одному напрямку. Не лише бажання особи розвиватися, не лише готовність соціуму надати йому ресурси й умови для цього, але й зміна довкілля, згідно з «особливими» потребами [Філенко].

У світі вперше інклюзія була закріплена в Загальній декларації прав людини у 1948 році і знаходить відображення в усіх міжнародних документах у сфері освіти. У різних країнах світу інклюзія існує вже не один десяток років.

Серед країн із найбільш досконалим і розвиненим законодавством у галузі інклюзивної освіти найчастіше називають Канаду, Кіпр, Данію, ПАР, Іспанію, Бельгію, Швецію, Велику Британію, США [Козельська].

Наприклад, в Італії законодавство підтримує інклюзивну освіту з 1971 року. До того ж акцент зроблено не на навчання, а на соціалізації. В результаті діти з обмеженими можливостями здоров'я стають повноцінними членами суспільства. У Фламандській частині Бельгії давно діє добре розвинена система спеціальних шкіл, фахівці з яких супроводжують дітей з особливими потребами під час інтеграційних процесів у загальноосвітніх школах. У цих і багатьох інших країнах інклюзивна освіта існує вже 30-40 років [Красняков].

У розвинених країнах світу, де високі соціальні стандарти життя, соціальна інклюзія за допомогою вищої освіти створює всі умови для осіб з особливими потребами, щоб забезпечити їм рівний доступ до якісної освіти впродовж усього життя (*life-long education*), а також передбачає однакове трактування потреб учасників освітнього процесу, яким створюються умови відповідно до їх індивідуальних можливостей і

здібностей, і, що найважливіше, гарантує досягнення розвитку здібностей [Зубрицька].

Спробу нормативної легітимізації терміна «інклюзивна освіта» в Україні здійснено в наказі Міністерства освіти і науки № 855 від 11.09.2009 року, що затверджує План дій щодо запровадження інклюзивного навчання дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, у загальноосвітніх навчальних закладах на 2009-2012 роки. У цьому наказі Міністерством освіти і науки України чи не вперше наголошено на тому, що впровадження інтегрованого та інклюзивного навчання потребує навчально-методичного забезпечення, підготовки педагогічних кадрів, організації роботи з батьками, забезпечення умов для запровадження інклюзивного навчання [Наказ МОН, 2009].

Інклюзивна освіта – це не просто включення осіб з особливими потребами в загальний освітній простір, а це, передусім, особистісно орієнтовані методи навчання, в основі яких лежить індивідуальний підхід до кожного здобувача вищої освіти з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей – здібностей, специфіки розвитку, типів темпераменту, емоційної архітектури тощо [Зубрицька].

У цьому контексті варто звернути увагу на всіх учасників освітнього процесу як на таких, котрі мають індивідуальні способи сприйняття та засвоєння інформації.

Складність організації освітнього процесу для осіб з особливими потребами полягає в необхідності якісної, чітко організованої роботи ВНЗ при поєднанні здобувачів вищої освіти з відмінними рівнями сприйняття та засвоєння інформації, а також вирішення проблем, пов'язаних із цим, за допомогою індивідуалізованого навчання.

Полібар'єрність як поняття об'єднує всіх учасників освітнього процесу, адже сприйняття, засвоєння інформації, формування навичок та суджень у кожній особистості відбувається по-різному. Це залежить від об'єктивних та суб'єктивних факторів. Для особи без фізичних та психологічних вад може видатися складним сприймати усну інформацію, а для особи з особливими потребами така форма отримання інформації є оптимальною. Ця відмінність має бути єдиною для науково-педагогічного колективу при побудові індивідуального навчального плану, вибору форм та методів для індивідуалізації навчання. При чисельності академічної групи у 25 осіб, кожна має особливості, що виражаються в полібар'єрності при здобутті та опануванні загальними та фаховими компетентностями.

Побудова освітнього процесу має враховувати цей принцип і базуватися на поєднанні різних форм та методів навчальних занять, не виділяючи осіб з особливими потребами в соціальну меншість, а акцентуючи увагу на понятті полібар'єрності у здобутті, засвоєнні інформації, формуванні суджень кожного здобувача вищої освіти.

Але можливість особою з особливими потребами здобувати вищу освіту у загальних вищих навчальних закладах не передбачає ліквідацію спеціалізованих корекційних. Вибір вищого навчального закладу має здійснюватися відповідно до уподобань, професійної спрямованості умінь та навичок, а не орієнтуватися лише на наявні освітні програми в корекційних закладах. Окрім того, особа з особливими потребами може обирати будь-яку спеціальність або авторську програму вищого навчального закладу, тому зміст запропонованих освітніх програм має бути максимально фахово насиченим для високої конкурентоспроможності майбутніх фахівців.

Процеси інтеграції та інклюзії не повинні бути нав'язані керівним органом ззовні. Більше того, як дві форми організації освітнього процесу, вони можуть поєднуватися, доки не буде знайдено гармонійний шлях успішної соціалізації здобувачів вищої освіти.

Який підхід обрати за основу побудови траєкторії освітнього процесу, має обрати конкретний вищий навчальний заклад, за умов моніторингу «зони комфорту» здобувачів вищої освіти.

Яка би стратегія була б обрана навчальним закладом, мають бути створені спеціальні центри або відділи, які б координували освітню, реабілітаційну, самостійну роботу здобувачів вищої освіти, а за допомогою залучення допоміжних вузькоспеціалізованих фахівців – освітній процес осіб з особливими потребами.

Структура та повноваження такого відділу можуть змінюватися залежно від чисельності зарахованих здобувачів вищої освіти з особливими потребами і враховувати принцип полібар'єрності у процесі набуття компетентностей.

Структура відділу зображена в таблиці 1.

Таблиця 1.
Організаційна структура відділу з організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі

Посада працівника	Функції	Відповідальність	Взаємозв'язки	Кваліфікаційні вимоги
Керівник відділу з організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі	Співпраця з роботодавцями, моніторинг ринку праці, виявлення ключових компетентностей, на які орієнтуються роботодавці	За майбутнє працевлаштування, вибір місця практичної підготовки, за зміст освітніх програм спеціальностей	З роботодавцями, завідувачами кафедр, провідними науковцями відповідних галузей	Вища освіта, досвід педагогічної роботи
Практичний психолог	Організація і проведення тестувань (опитувань)	За комплексний аналіз та систематизацію інформації,	Зі здобувачами вищої освіти	Вища освіта, досвід психологічної роботи

	анкетувань тощо з метою виявлення оптимальних способів засвоєння навчальної інформації здобувачів вищої освіти, виявлення здібностей для підготовки блоку дисциплін за вибором здобувача в індивідуальному навчальному плані	отриманої шляхом анкетування, педагогічного експерименту, спостереження щодо гармонізації та наближення вибіркової складової індивідуальних навчальних планів кожного здобувача вищої освіти		
Технічний інженер(и)	Забезпечення технічного супроводу навчальних матеріалів за допомогою аудіо-, відео-, супроводження, дистанційних методів навчання; допомога здобувачам вищої освіти в оволодінні інноваційними технологіями, розширення їх інформаційного світогляду	За активне використання сучасних технічних засобів в освітньому процесі	Зі здобувачами вищої освіти, компаніями та корпораціями, що пропонують smart технології	Вища освіта відповідного напрямку підготовки, досвід роботи в сфері інформаційних технологій
Тьютор(и)	Аналіз академічної успішності здобувачів вищої освіти, організація індивідуально-консультативної роботи, контроль за виконанням індивідуальних навчальних планів	За академічну успішність здобувачів вищої освіти, дотримання навчальної дисципліни	Зі здобувачами вищої освіти, науково-педагогічним персоналом	Вища освіта, досвід роботи у вищому навчальному закладі
Допоміжні вузькоспеціалізовані співробітники, що залучаються на час виконання роботи	Організація спеціалізованого супроводу для осіб з особливими потребами (сурдоперекладач і тощо)	За якість надання послуг	Зі здобувачами вищої освіти, науково-педагогічним персоналом (надання освітнього матеріалу для попередньої підготовки	Вища освіта відповідного напрямку підготовки

			спеціалістів до занять 3 особами 3 особливими потребами)	
--	--	--	--	--

Така організаційна структура функціонально здатна охопити такі сфери освітньої діяльності здобувача: організаційну, освітню, психологічну, технічну – та поєднати академічні інституції з роботодавцями.

Керівник відділу є відповідальним за правильно та логічно побудований освітній процес. З року в рік він може контролювати та координувати його за допомогою змісту освітніх програм, що розробляються разом із провідними фахівцями відповідної галузі. Відстежити ефективність діяльності відділу можна за допомогою статистичної інформації щодо кількості працевлаштованих випускників за здобутою спеціальністю.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, були розглянуті інтеграційні та інклюзивні тенденції щодо організації освітнього процесу; визначено відмінність у підходах. Доведено, що важливою умовою для соціалізації осіб з особливими потребами є їх права не лише на освітню інклюзію, а й на соціальну інклюзію, яка покликана змінювати суспільні стереотипи, оскільки мета інклюзивної освіти полягає передусім у створенні сприятливих педагогічно-методологічних, соціально-психологічних, соціально-економічних, медичних, соціокультурних, організаційних і правових умов, а також гарантій для осіб з особливими потребами в реалізації їхнього права на вищу освіту відповідно до рівня сформованості фахових компетентностей.

Інклюзивний підхід передбачає пристосування вищих навчальних закладів, їх загальної освітньої філософії та політики до потреб усіх осіб. Інклюзія потребує змін на всіх рівнях освіти, оскільки це – особлива модель, яка охоплює весь контингент здобувачів вищої освіти. Інклюзія постає, як філософський підхід до вирішення питань щодо здобуття вищої освіти особами з особливими потребами.

Запропонований термін «полібар'єрність» у сприйнятті та засвоєнні інформації є умовою успішної соціалізації здобувачів вищої освіти з особливими потребами, це пов'язано з тим, що перепони у сприйнятті та засвоєнні навчальної інформації (фізіологічні, психологічні тощо) є індивідуальними для всього контингенту студентів і мають розглядатися, як єдині відмінності між ними.

Із цією метою запропонована структура відділу по організації освітнього процесу у ВНЗ як ланка, що забезпечує освітній процес від початку навчання до успішного працевлаштування.

Ефективна діяльність відділу побудована на необхідності виявлення особливостей у сприйнятті та засвоєнні інформації, підбору методів

організації навчальних занять, аналізі успішності навчальних результатів, введення систематичних коригуючих дій (за необхідністю).

Незважаючи на наявне нормативно-правове забезпечення, методичні доробки, існує недовіра до вищої освіти в розрізі її адаптації згідно з потребами осіб з обмеженими можливостями.

Причинами цього є: процес реорганізації освітнього процесу згідно з потребами осіб з особливими потребами, складний освітній процес, при якому студенту з особливими потребами приділяється підвищена увага, що може спровокувати емоційні проблеми і водночас не можна не індивідуалізувати підхід до таких здобувачів, психічна стійкість та емоційна зрілість для раціональної організації самостійної та аудиторної роботи, невпевненість самих осіб у кар'єрному становленні та самореалізації, тенденції безробіття в країні тощо.

Отримані висновки та внесені пропозиції є основою для подальших наукових досліджень, а їх практичне впровадження сприятиме отриманню якісної вищої освіти особами з особливими потребами.

ЛІТЕРАТУРА

- Закон України, 2014* – Закон України «Про вищу освіту» Верховна Рада України; Закон від 01.07.2014. - № 1556-VII.
- Онопченко, 2014* – Онопченко Г. В., Міленін В. М., Галкін С. О., Баранова М. А. Освітнє інтернет-середовище як засіб соціалізації дітей з особливими потребами / Г. В. Онопченко, В. М. Міленін, С. О. Галкін, М. А. Баранова // Освіта та розвиток обдарованої особистості. - № 2 (21). - 02.2014. -С. 2.
- Філенко* – Філенко Ю.А. Інтеграція та інклюзія – два шляхи вирішення одного питання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://wikilic.org.ua/интеграция_та_инклюзия_два_шляхи_вырешения_одного_питания.
- Козельська* – Козельська А. Інклюзія по-українськи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pedpresa.ua/114806-inklyuziya-po-ukrayinsky.html>.
- Красняков* – Красняков Є.В. Інформаційні матеріали щодо формування та реалізації інклюзивної політики в сфері освіти осіб з обмеженими можливостями здоров'я. Комітет з питань науки і освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article?art_id=54303&cat_id=56970
- Наказ МОН, 2009* – Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Плану дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на 2009-2012 роки» від 11.09.2009 № 855.
- Зубрицька* – Зубрицька М. Загальний аналіз законодавчого забезпечення прав осіб з особливими потребами у системі вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.education-inclusive.com/wp-content/docs/2013/02/zagalnyj_analiz-zu-pro-vyschu-osvitu.doc.

REFERENCES

- Zakon Ukrayiny, 2014* – Zakon Ukrayiny «Pro vyshchu osvitu» Verkhovna Rada Ukrayiny; Zakon vid 01.07.2014 – № 1556-VII.
- Onopchenko, 2014* – H. V. Onopchenko, V. M. Milyenin, S. O. Halkin, M. A. Baranova. Osvitnye internet-seredovyshche yak zasib sotsializatsiyi ditey z osoblyvymy potrebamy / Onopchenko H. V., Milyenin V. M., Halkin S. O., Baranova M. A. // Osvita ta rozvytok obdarovanoj osobystosti. – № 2 (21). - 02.2014. - S. 2.
- Filenko* - Filenko YU.A. Intehratsiya ta inklyuziya – dva shlyakhy vyrishennya odnogo pytannya [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : http://wikilic.org.ua/intehratsiya_ta_inklyuziya_dva_shlyakhy_vyrishennya_odnogo_pytannya.

- Kozelska* - Kozelska A. Inklyuziya po-ukrayinski. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://pedpresa.ua/114806-inklyuziya-po-ukrayinsky.html>.
- Krasnyakov* - Krasnyakov Y. Informatsiyni materialy shchodo formuvannya ta realizatsiyi inklyuzyvnoyi polityky v sferi osvity osib z obmezhenymy mozhlivostyamy zdorov'ya. Komitet z pytan nauky i osvity [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article?art_id=54303&cat_id=56970
- Nakaz MON* - Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy «Pro zatverdzhennya Planu diy shchodo zaprovadzhennya inklyuzyvnoho navchannya u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh na 2009- 2012 roky» vid 11.09.2009 № 855.
- Zubrytska* - Zubrytska Mariya. Zahalnyy analiz zakonodavchoho zabezpechennya prav osib z osoblyvymi potrebamy u systemi vyshchoyi osvity [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : http://www.education-inclusive.com/wp-content/docs/2013/02/zagalnyj_analiz-zu-pro-vyschu-osvitu.doc.

Надійшла до друку 26.02.2015 року

УДК: 378+37.016:81-028.31-026.571+373.2

Юлія Руденко

КРИТЕРІАЛЬНА МОДЕЛЬ РІВНІВ РОЗВИТКУ ВИРАЗНОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті описано етапи експериментальної роботи з розвитку увиразнення мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, що передбачала: підготовчий, пошуково-розвідувальний, формувальний та контрольний етапи. В експерименті брали участь 500 студентів денного та заочного відділення Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Херсонського державного університету, Державного закладу «Переяслав – Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», Бердянського державного педагогічного університету, Миколаївського національного університету імені В. Сухомлинського.

Автором подано критеріальну модель рівнів розвитку виразного мовлення майбутніх вихователів, з-поміж них: мотиваційний, когнітивно-гносеологічний, мовотворчий, лінгвокреативний, семантичний, позамовно-емоційний, інформаційно-комунікаційний, лінгводидактичний. Розроблені критерії охоплювали вміння і навички майбутніх вихователів із чотирьох видів діяльності (аудіювання, письмо, говоріння, читання). Кожний критерій уключає в себе низку показників виразного мовлення.

У статті подано характеристику рівнів розвитку виразного мовлення майбутніх вихователів: високий, достатній, базовий, низький, рівень латентного розвитку.

Результати констатувального етапу експерименту дали підстави стверджувати, що технологія розвитку увиразнення мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів потребує уточнення операційного, методичного, організаційного, мотиваційного аспектів. Автор вважає доцільними розробку концептуальних засад, обґрунтування педагогічних умов технології розвитку увиразнення мовлення майбутніх вихователів.

Ключові слова: *увиразнення мовлення майбутніх вихователів, професійно-мовленнєва діяльність, критерії, рівні, показники, критеріальна модель, концептуальний підхід, аудіювання, письмо, говоріння, читання.*

В статье описаны этапы экспериментальной работы по развитию выразительности речи будущих воспитателей дошкольных учебных учреждений, которая охватывала: подготовительный, поисково-разведывательный, формирующий и контрольный этапы. В эксперименте было задействовано 500 студентов дневного и заочного отделений государственного учреждения «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского», Херсонского государственного университета, государственного учреждения «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени